

**ქართულ-სომხური ტრანს-სასაზღვრო
თანამშრომლობის პრესკამპტივები ევროკავშირის
ქვეყნების (პოლონეთი, გერმანია, ბელგია, ჰოლანდია)
გამოცდილების ფონზე**

ევროპული სამეზობლო პოლიტიკისადმი ევროკავშირის მიერ შემუშავებული ახალი მიდგომის თანახმად 2014 წლიდან ეს ორგანიზაცია აპირებს გაძლიერებული დახმარება აღმოუჩინოს აღმოსავლეთიდან და სამხრეთიდან ევროკავშირის მოსაზღვრე პარტნიორ 16 ქვეყანას. ამ ქვეყნების რიცხვში არიან საქართველო და სომხეთიც. სწორედ სომხეთ-საქართველოს შორის ტრანს-სასაზღვრო ურთიერთობების შემდგომი განვითარების მიზნით პოლონურმა არასამთავრობო ორგანიზაციამ „პრო-აკადემია“ ევროპის ქვეყნების გამოცდილების გაზიარების მიზნით შეარჩია 15 კაცისგან შემდგარი ქართულ-სომხური ჯგუფი.

ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული აღნიშნული პროექტი სამ ეტაპად წარიმართა. პირველი ეტაპი - საინფორმაციო სესია 2013 წლის 2-6 სექტემბერს შედგა თბილისში. მეორე ეტაპი - გასაცნობი მოგზაურობა ევროპაში შედგა 5-16 ოქტომბერს. ჯგუფი სტუმრობდა პოლონეთის, გერმანიის, ბელგიისა და ჰოლანდიის სასაზღვრო რეგიონებს. ჩვენ შევისწავლეთ პოლონეთ-გერმანიის, ჰოლანდია-ბელგიის ტრანს-სასაზღვრო ურთიერთობები, მოვისმინეთ ევრორეგიონის რჩეული პროექტების პრეზენტაციები გორძოვო ველიკოპოლსკაში (პოლონეთი), ეუნატენში (ბელგია), ახენში (გერმანია), ანტვერპენში (ბელგია), ლოძში (პოლონეთი), ვარშავაში (პოლონეთი), ბრიუსელში შევხვდით ევროპარლამენტის წარმომადგენლებსაც. პოლონელმა და გერმანელმა წამყვანმა სპეციალისტებმა წაგვიკითხეს ლექციები ევროკავშირის ქვეყნების დამაკავშირებელი ავტოსატრანსპორტო გზების, საბაჟო კავშირის, ტრანს-სასაზღვრო ურთიერთობების შესახებ და ა. შ.

საინტერესო პროექტი ხორციელდება პოლონეთის სასაზღვრო პატარა ქალაქ ვიტინცაში. აქ ევროკავშირის დაფინან-

სებით შექმნილია სამაშველო ცენტრი ტექნიკის უკანასკნელი სიტყვით აღჭურვილი სახანძრო რაზმით, რომელსაც მოხალისე ვიტნიცელები ემსახურებიან, პოლიციის 22 კაციანი ჯგუფით, მაშველთა რაზმით და ა. შ. სამაშველო ცენტრი მოქმედებს გერმანია-პოლონეთის სასაზღვრო ზონის ორივე მხარეს. გერმანული მხარე სასაზღვრო ცენტრს ეხმარება სემინარებისა და სწავლებების მოწვობაში. ნაწილობრივ სამაშველო ცენტრს ვიტნიცას ადგილობრივი ბიუჯეტიც აფინანსებს. „პოლიტიკა ვარშავაშია, აქ კი გადამწყვეტი ეკონომიკაა. ამიტომაც არის, რომ მე და ჩემი ბურგომისტრი (მერი) ამ თანამდებობებზე უკვე 22 წელია ვიმყოფებით“, - განაცხადა ჩვენთან საუბარში ვიტნიცას ბურგომისტრის მოადგილემ.

ცხადია, ეს ფაქტი, ერთი მხრივ, ვიტნიცას სტაბილურ ეკონომიკურ განვითარებაზე მეტყველებს, არც ადამიანური ფაქტორის - ბურგომისტრის და მისი მოადგილის მაღალი მორალური თვისებები და ორგანიზატორული უნარი იქნება ნაკლებმნიშვნელოვანი, მეორე მხრივ კი, მასში ალბათ, ადგილობრივი ოპოზიციის სისუსტეც აისახება.

ბელგიის სასაზღვრო ქალაქ ეუპენში ევრორეგიონის პროგრამის გაერთიანებულ ტექნიკურ სამდივნოში გავეცანიო ტრანს-სასაზღვრო თანამშრომლობის ორ პროექტს. პირველი სამედიცინო სფეროში თანამშრომლობას შეეხებოდა, მეორე ველოსპორტს. ჰოლანდია-ბელგიის სასაზღვრო ზონაში მოწვობილია კარგად გამართული საველოსიპედო გზები. ამ გზებით სარგებლობა ტურისტებისთვის უფასოა. მასპინძლებმა აგვიხსნეს, რომ საველოსიპედო ტრასების არსებობა აქ ტურისტებს იზიდავს. ეს კი დამატებითი შემოსავალია.

სომხეთ-საქართველოს სასაზღვრო ზონაში უსწორმასწორო რელიეფის გამო ველოსპორტის განვითარების შესაძლებლობა არ არსებობს. სამაგიეროდ, აქ შესაძლებელი იქნება საცხენოსნო ტურიზმის განვითარება, რაც შეიძლება ადგილობრივი ბიუჯეტების შევსების მნიშვნელოვან წყაროდ იქცეს ორივე ქვეყნის სასაზღვრო რეგიონებისთვის.

ბელგიელ მასპინძლებს კითხვა ქვეყნის ფედერალურ სტრუქტურებსა და ფლანდრიის ურთიერთდამოკიდებულებაზეც დავუსვით: ექვემდებარება თუ არა ფლანდრია ფედერალურ ხელისუფლებას? პასუხი საკმაოდ ბუნდოვანი იყო. ფორმალურად ფლანდრია რჩება ბელგიის შემადგენლობაში. მისი ბიუჯეტის რაღაც ნაწილი ფედერალურ ბიუჯეტში ირიცხება,

თავის მხრივ, ცენტრალური ბიუჯეტიც ურიცხავს გარკვეულ თანხებს ფლანდრიას. ყველა სხვა მხრივ ბელგიის ეს მნიშვნელოვანი რეგიონი სრული შეუვალლობით სარგებლობს. როგორც ჩანს, არ არსებობს ცენტრალურ ხელისუფლებასა და რეგიონს შორის უფლებამოსილებათა გამიჯვნის მკაფიოდ ჩამოყალიბებული დოკუმენტი. ამით კი სარგებლობს სეპარატიზმისკენ მიდრეკილი რეგიონი.

ამის მიუხედავად, ფლანდრიის შემთხვევა შეიძლება საინტერესო იყოს საქართველოსთვის და სომხეთ-აზერბაიჯანისთვისაც.

ბრიუსელში შეხვედრა გვექონდა პოლონეთის ქალაქ ლოდის წარმომადგენლობის ხელმძღვანელთან. ეს საკმაოდ საინტერესო სტრუქტურა მოწოდებულია ხელი შეუწყოს პოლონელ ბიზნესმენებს ბელგიელ კოლეგებთან თუ სახელმწიფო სტრუქტურებთან ურთიერთობაში. ჩვენში ამ ფუნქციას არაოფიციალურად საელჩოები ასრულებენ. აქ კი შექმნილია ოფიციალური სტრუქტურა ფართო ბიზნესკავშირებით, რომელიც ასევე ოფიციალურად ასრულებს შუამავლის ფუნქციას და რომლის საქმიანობიდან არა მხოლოდ ამ ორგანიზაციის, ქვეყნის ბიუჯეტიც ივსება. აქვე თავისი საქმიანობის შესახებ გვიამბო სიმპათიურმა ხორვატმა გოგონამ - კატერინამ. მის საინფორმაციო ბანკში უკვე ინახება ინფორმაცია 400-ზე მეტი ფირმის შესახებ, რომლებთანაც, ჩვენი სურვილის შემთხვევაში, კატერინას ჩვენი დაკავშირებაც შეუძლია.

საინტერესო პროექტებს გავეცანით ლოდის ტექნოპარკში. ამ დაწესებულების მიზანს ბიზნესისა და მეცნიერების კოორდინაცია წარმოადგენს. ტექნოპარკს ჰყავს აქციონერები როგორც ბიზნესის, ისე სამეცნიერო სფეროებიდან. ლოდის ტექნოპარკში ამჟამად 75 საწარმოსთვის არის ადგილი, რომელთაგან მხოლოდ 40 პროცენტია დატვირთული. მისი უმთავრესი ფუნქცია ფირმების ინკუბაციაა.

საქმიანობის დაწყებისას ტექნოპარკს 75 პროცენტით აფინანსებს ევროკავშირი, 25 პროცენტს იხდის საწარმო. ყოველ მომდევნო წელს კი საწარმოთა წილი დაფინანსებაში 15 პროცენტით იზრდება.

ლოდის ტექნოპარკში საშუალება გვექონდა კონკრეტულ მაგალითებზე დავრწმუნებულიყავით ამ წამოწყების სიკეთეში.

ამასთან, იყო ისეთი პროექტებიც, რომლებიც ჩვენში მწარე ირონიას იწვევდნენ. მაგალითად, ლოდში ჩვენმა მასპინძლებმა მოგვითხრეს პროექტზე, რომლის მიზანია ბაყაყების სტერი-

ლიზაცია. თურმე, ამის საჭიროებას ის იწვევს, რომ დიდმა ბაყაყებმა პატარები არ შეჭამონ. ჩვენ ვეცადეთ, მაგრამ ვერ გავარკვეით - რა შუაში იყო სტერილიზაცია დიდი ბაყაყების მდასთან, თუმცა, თავისთავად ის ფაქტი, რომ ამ „პრობლემის“ გადაწყვეტაზე ევროკავშირი მილიონებს ხარჯავს, მაშინ, როდესაც მსოფლიოში უამრავი ბაგში იღუპება შიმშილის, უწამლობის თუ სხვა მსგავსი მიზეზის გამო, მარაზმი და იმის მკაფიო მაგალითია, თუ სადამდე შეიძლება მივიდეს ადამიანის უაზრობა (ეს იმ შემთხვევაში, თუ აქ ფრანგების ან სხვა ბაყაყისმჭამელთა პრაგმატული ინტერესი არ ფიგურირებს).

ბრიუსელში და ლოდის ევროპულ ინსტიტუტში შესაძლებლობა გექონდა გაცნობოდით ევროკავშირის საქმიანობას. ევროპარლამენტის აღმოსავლეთთან პარტნიორობის საგარეო ურთიერთობების კომიტეტის თავმჯდომარემ, პოლონელმა იაჩეკ სარიუს ვოლსკიმ განაცხადა, რომ საქართველოს შესახებ მის მიერ შემუშავებული რეზოლუციის პროექტი უკვე მოიწონა კომიტეტმა. მასში კი ნათქვამია, რომ საქართველომ გადადგა ნაბიჯი უკან დემოკრატიის გზაზე, ვანო მერაბიშვილი კი აღიარებულია პოლიტიკურ პატიმრად. ვოლსკის ეს თეზისი მაშინვე გააპროტესტეს ჩვენი ჯგუფის ოცნებელებმა. „რატომ აკეთებთ ნაჩქარევ დასკვნებს მერაბიშვილის პოლიტიკურ პატიმრად აღიარების თაობაზე? გაიმართოს სასამართლო და დასკვნებიც ამის შემდეგ გააკეთეთ,“ - უთხრეს მათ ევროპარლამენტის წარმომადგენელს. საინტერესო იყო ვოლსკის პასუხი: „ჩვენ მოვუსმინეთ სამ პროკურორს, სამივეს მიერ წამოყენებული ბრალდებები და ამ ბრალდებების სასარგებლოდ მოპოვებული მტკიცებულებები სასაცილო იყო.“

ვოლსკის განმარტებით, ვილნიუსის სამიტზე ასოცირებულ წევრად მიიღებენ უკრაინას, საქართველო კი მხოლოდ საწყის ხელშეკრულებას მოაწერს ხელს. ჩვენი ჯგუფის წევრის, ერეგნის უნივერსიტეტის პროფესორის, აშოთ კარაპეტციანის შეკითხვაზე - რახან პოსტსაბჭოთა ქვეყნებიდან სომხეთი უკვე უერთდება საბაჟო კავშირს, აზერბაიჯანიც მერყეობს, ბელორუსია კი თავიდანვე რუსეთთან იყო და არის, ხომ არ დადგა დრო, რომ ევროკავშირმა გადასინჯოს თავისი აღმოსავლური პოლიტიკაო, ვოლსკიმ უპასუხა, რომ ჩვენ ძალიან კარგად ვიცით თუ რა ძლიერ ზეწოლას განიცდიან პოსტსაბჭოთა ქვეყნები რუსეთის მხრიდან. სომხეთმა ასეთი გადაწყვეტილება მიიღო სწორედ რუსული ზეწოლის შედეგად, ამიტომ ჩვენ არ

ვაპირებთ შევეგუოთ რუსულ დიქტატს და თუ აქამდე ევროკავშირს ორჭოფული პოზიცია ეკავა - ვთქვათ, მაშინ, როდესაც რუსეთი ძალადობდა საქართველოზე, ამიერიდან ჩვენ ვიქნებით გაცილებით კატეგორიულები. იქნება ეკონომიკური ზეწოლა რუსეთის მხრიდან პოსტსაბჭოთა ქვეყნებზე, ევროკავშირი დააწესებს ემბარგოს რუსულ პროდუქციაზე, რუსეთი შეეცდება პოლიტიკური ზეწოლა განახორციელოს ამ ქვეყნებზე, ევროკავშირი გააძლიერებს პოლიტიკურ ზეწოლას რუსეთზე და ა. შ.

შეხვედრის დამთავრების შემდეგ ჯგუფში გამართული შინაურული დისკუსიის დროს მე აღვნიშნე, რომ ვოლსკი და, საერთოდ, ევროკავშირის პოლონელი დელეგატები, ბალტიის ქვეყნების დელეგატებთან ერთად წარმოადგენენ ევროპარლამენტის ანტირუსულად განწყობილ რადიკალურ ფრთას, რის გამოც მათი სიმპათიები ასეთივე პოზიციის მქონე სააკაშვილის მხარესაა. ამიტომაც არა მგონია ევროპარლამენტმა კომიტეტის მიერ მიღებული რეზოლუციის მწვავე დებულებები გაიზიაროს-მეთქი. 25 ოქტომბერს გამართულმა ევროპარლამენტის სხდომამ დაადასტურა ჩემი ვარაუდი - რეზოლუციიდან ამოღებულია აბზაცი, რომელის თანახმადაც მერაბიშვილი პოლიტიკურ პატიმრად ცხადდებოდა.

ჩვენი მოგზაურობის კულტურული პროგრამიდან აღსანიშნავია სამხრეთ ევროპაში უძველესი ტაძრის მონახულება ქ. ახენში (გერმანია). ტაძარი საოცარ შთაბეჭდილებას ახდენს როგორც თავისი მასშტაბებით, ისე არქიტექტურითაც. იგი აგებულია კარლოს დიდის ეპოქაში - მე-8 ს-ის მეორე ნახევარსა და მე-9 ს-ის დასაწყისში და მასში თვით კარლოს დიდი განისვენებს.

დავათვალიერეთ, აგრეთვე, ბელგია-ჰოლანდიის საზღვარზე მდებარე ციხე-სიმაგრე. თავის დროზე იგი იტალიელებს აუგიათ ჰოლანდიელთა თავდასხმების მოსაგერიებლად. სწორედ მათ შემოუსაზღვრავთ ის ოთხივე მხრივ ფართე და ღრმა არხით. ოდნავ გვიანდელი ციხე-სიმაგრის ქვიტკირის მკვიდრად ნაგები კედლები კი ნაპოლეონს ეკუთვნის. ციხე-სიმაგრეში ყველაფერია გაკეთებული ტურისტების მისაზიდად - კაიუტა ზღვის ხმაურის იმიტაციით, საომარი ბატალიების ამსახველი სკემები და კომპიუტერული სურათები და სხვ. ეს ციხე-სიმაგრე იმის მკაფიო მაგალითია, თუ როგორ შეიძლება მიიზიდო ტურისტები.

ჩვენმა პოლონელმა კურატორებმა გაოცებით შენიშნეს, რომ ჩვენ ვართ პირველი ჯგუფი (მანამდე იყო პოლონურ-ლიტუური და მოლდოვურ-ბელორუსული ჯგუფები), რომლის ორ ფრთას - ქართულს და სომხურს - ერთმანეთში არ უკამათიათ. პოლონელებს, ცხადია, ეს არ ესმით, მაგრამ ჩემი აზრით, ამას ძირითადად, ორი მიზეზი განაპირობებდა: ჯერ ერთი, ქართველებსა და სომხებს იმდენი გვიკამათია, რომ ეს „საქმე“ უკვე მობეზრებულიც გვაქვს, მეორეც, თვით ქართული ჯგუფი იყო ორად გაყოფილი - ნაციონალების და „ოცნების“ მომხრეებად და ერთმანეთს შორის ისე გაცხარებით ვკამათობდით, რომ სომხებისთვის ნამდვილად არ გვეცალა. უნდა ითქვას, რომ ამ კამათს არ ჰქონია გესლიანი ხასიათი და ურთიერთბრალდებები საბოლოოდ მოსწრებული ხუმრობებით და საერთო სიცილით მთავრდებოდა.

საერთოდ, ჩვენი სომეხი კოლეგები ხაზგასმით კეთილგანწყობილი იყვნენ ჩვენს მიმართ. ერთგვარი შურითაც კი ლაპარაკობდნენ ჩვენში თავისუფლების სიყვარულზე, ღირსების უადრესად წამახვილებულ გრძნობაზე და ა. შ. მათ ახსოვთ, თუ როგორ თავგანწირვით დავიცავით ქართველებმა ჩვენი ენის სახელმწიფო სტატუსი, მოსწონთ ისიც, რომ ჩვენ, თუმცა ტერიტორიებს ვკარგავთ, მაგრამ რუსებს ქედს მაინც არ ვუხრით და სხვ. „რა გიშლით ხელს თქვენც რომ ასე მოიქცეთ?“ - ვკითხეთ ჩვენ. „ჩვენ ეს არ შეგვიძლია. არა გვაქვს ზღვა, ძალზე ბევრი რამით ვართ დამოკიდებული რუსეთზე, საუკუნეების განმავლობაში არა გვქონია სახელმწიფოებრიობა...“ - სევდიანად გვითვლიან ისინი მიზეზებს.

გასაგებია, რომ პრაგმატული ინტერესი სომხებს კარნახობს რუსებს მიემხრონ. და თუმცა, ძალიან არ მოსწონთ, როდესაც რუსეთის დიქტატით იძულებულნი არიან უარი თქვან დამოუკიდებელ საგარეო კურსზე, ამას იმ რუსული რაკეტების ხათრით იტანენ, რომლებიც სომხებს ბაქოს ნავთობსარეწებზე აქვთ დამიზნებული.

დღეს რუსეთი დომინანტი ქვეყანაა ჩვენს რეგიონში. ამიტომ დღევანდელ რაუნდს აზერბაიჯანთან დაპირისპირებაში სომხები იგებენ. მაგრამ რა იქნება ხვალ? აქვს თუ არა პერსპექტივა ამგვარ პოლიტიკას?

რუსეთი ვერ ასცდება კაცობრიობის განვითარების მაკოსტრალურ გზას. ეს გზა კი დემოკრატიაზე გადის. ადრე თუ გვიან რუსეთის ხელისუფლებაშიც მოვა მეტნაკლებად დემო-

კრატული ძალა, რომელიც იძულებული იქნება ანგარიში გაუწიოს მსოფლიო საზოგადოებრე აზრს, საერთაშორისო სამართალს. და მაშინ რუსეთს აუცილებლად მოუწევს კავკასიიდან წასვლა. ეს კი ნიშნავს, რომ სომხეთი თავისი ანტიკავკასიური პოლიტიკით მარტოდმარტო დარჩება მტრულ გარემოცვაში. მაგრამ ... ეს იქნება ხვალ. პრაგმატული სომხები კი დღევანდელი დღით ცხოვრობენ.

დაგუბრუნდეთ ტრანს-სასაზღვრო ურთიერთობებს. ევროკავშირის ქვეყნებში ასეთი ურთიერთობების განვითარება ძალზე გამარტივებულია. არ არსებობს საპასპორტო რეჟიმი. უცხო ადამიანი ერთი ქვეყნიდან მეორეში გადასვლას მხოლოდ მობილურზე მოსული მესიჯით თუ გაიგებს; არ არსებობს ენობრივი ბარიერი, მოსაზღვრე რეგიონებში ერთმანეთის ენა თითქმის ყველამ იცის; არ არსებობს ურთიერთუნდობლობის ფაქტორი და სხვ. ყველაფერი ეს ძალზედ აადვილებს თანამშრომლობას, რასაც ევროკავშირის მხრივ უხვი ფინანსური დახმარება-წახალისებაც უწყობს ხელს. ეს კი ნიშნავს, რომ ევროკავშირის ქვეყნების ტრან-სასაზღვრო თანამშრომლობის კუთხით დაგროვებული გამოცდილების მექანიკური გადმოღება შეუძლებელი იქნება. საქართველო სომხეთს ორი მხრიდან - სამცხე-ჯავახეთიდან და ქვემო ქართლიდან ესაზღვრება. ქვემო ქართლის რაიონებში ძირითად მოსახლეობას აზერბაიჯანელები შეადგენენ. სომხებისა და მათი თანამშრომლობა, ამ ეტაპზე მაინც, ძნელად წარმოსადგენია. სამცხე-ჯავახეთის მხრიდან მოსაზღვრე ნინოწმინდა-ახალქალაქის მოსახლეობის აბსოლუტური უმრავლესობა კი ეთნიკური სომხებია. ცხადია, მათ შორის თანამშრომლობა არა ქართულ-სომხური, არამედ სომხურ-სომხური იქნება. თავისთავად არც ეს არის ურიგო, მაგრამ ჯავახეთის სომხური მოსახლეობის სეპარატისტული მიდრეკილებების გათვალისწინებით, ქართული სახელმწიფოსთვის ეს გარკვეული საშიშროების შემცველია. მას შეუძლია წახალისოს სეპარატიზმი ამ რეგიონში, ხელი შეუწყოს ჯავახეთის კიდევ უფრო გაუცხოებას ქართული სოციალურ-ეკონომიკური სივრციდან და ა. შ. ამიტომაც, თუ ეს თანამშრომლობა შედგება, იგი უნდა მოიცავდეს სომხური მხრიდან მთლიანად შირაქის რეგიონს, ქართული მხრიდან კი სამცხე-ჯავახეთს ბორჯომის ჩათვლით.

მესამე ეტაპი - სემინარი შედგა ერევანში 14-15 ნოემბერს. მასში ჩემთან ერთად მონაწილეობდა ჩვენი უნივერსიტეტის

კიდევ ერთი წარმომადგენელი, პროფესორი გიორგი მესხი. სემინარის მონაწილეებმა შეაჯამეს პირველი ორი ეტაპის შედეგები, მოისმინეს ქართულ-სომხური ჯგუფების მიერ წარმოდგენილი ტრანს-სასახლვრო ურთიერთობების განვითარების პროექტები. დადებითი შეფასება დაიმსახურეს პროექტებმა ბიოენერჯის გამოუმუშავებისა და ტრანს-სასახლვრო ტურიზმის განვითარების ხაზით. აღნიშნული პროექტების ავტორებს წინადადება მიეცათ ევროკავშირის მიერ გამოცხადებულ კონკურსში მონაწილეობის მიღების მიზნით შემდგომ სრულყოფილ და დახვეწილ აღნიშნული პროექტები. ასეთი პროექტების რეალიზაცია ხელს შეუწყობს არა მხოლოდ ორი მეზობელი სახელმწიფოს მოსახლვრე რეგიონების დაახლოებას, არამედ მნიშვნელოვნად წაადგება ადგილობრივი ბიუჯეტების შევსებასაც.

დასასრულს, მინდა გაგიზიაროთ ჩემი შთაბეჭდილება წმინდა მენტალურ, ფსიქოლოგიურ თემაზე. ევროპელებთან უშუალო კონტაქტისთანავე თვალში გეხვდება სერიოზული განსხვავება ჩვენსა და მათ შორის. აღმოსავლეთთან შედარებით ჩვენ, რა თქმა უნდა, ევროპელები ვართ, თუმცა, ევროპელებისგანაც მნიშვნელოვნად განვსხვავდებით არა მხოლოდ წმინდა ქართული, არამედ გაცილებით ზოგადი წარმომავლობის ნიშან-თვისებებითაც.

განსხვავება იგრძნობა თითქმის ყველაფერში: პიროვნულ ინტერესებზე სახელმწიფო, საზოგადო ინტერესების პრიმატში, კანონისადმი პატივისცემაში, ელემენტარული წესისა და რიგის დაცვაში, ყოფით კულტურაში, პრაგმატულობაში, ყაირათიანობაში და ა. შ. მთავარი კი მაინც სულიერების სფეროში, ტრადიციული ღირებულებებისადმი დამოკიდებულებაში არსებული უზარმაზარი კონტრასტია. ის, რაც უკანასკნელი ნახევარი საუკუნის მანძილზე დასავლეთ ევროპაში ხდება, არის ოჯახური ინსტიტუტის, სულიერებისა და ზნეობრივი ტრადიციების მასობრივი კოლაფსი. ადამიანის უფლებების დაცვისთვის ბრძოლაში დასავლეთმა ზღვარი ვერ დაიცვა და უკიდურესობაში გადავარდა. სხვაგვარად ვერ შევაფასებ დასავლეთის ქვეყნებში ერთსქესიანთა ქორწინებების და ბავშვების ამგვარ ოჯახებში გაშვილების დაკანონებისთვის გაჩაღებულ კამპანიას. ჩვენი ქვეყანა სიამოვნებით ითანამშრომლებს დასავლეთთან მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესისა და დემოკრატიის მშენებლობის საქმეში, აუცილებლად ვისწავლით მათგან

კანონისადმი პატივისცემას, პრაგმატულობას, ყაირათიანობას, ელემენტარულ წესსა და რიგს, მაგრამ, როგორც სამართლიანად არის აღნიშნული ქართველი ინტელიგენციის წარმომადგენელთა ერთი ჯგუფის მიერ საქართველოში ევროკავშირის კომისრის, თომას ჰამერბერგისადმი გაგზავნილ ღია წერილში, „ჩვენთვის კულტურა, რომელმაც ჯერ კიდევ ქრისტემდე აჩუქა კაცობრიობას ღვინო და ხორბალი, ამირან-პრომეთე და მედეას მედიცინა და რომლისგანაც ევროპის მშობელ ბერძნებს ცოდნის ოქროს საწმისის მოპარვა უდიდეს გმირობად მიაჩნდათ, ვერ მიიღებს ზნეობრივ კრიზისში მყოფი დასავლეთ ევროპისგან ზნეობრივ დარიგებებს“.

ეს თანაბრად ეხება როგორც ზოგადქრისტიანულ მორალს, ოჯახურ ტრადიციებს, ასევე, ჩვეულებრივ, სრულიად ელემენტარულ ადამიანურ ურთიერთობებსაც. საქართველოში მოხვედრილი უცხო ქვეყნების, მათ შორის ევროკავშირის ქვეყნების მოქალაქენი აღტაცებას ვერ მალავენ ჩვენი სტუმართმოყვარეობის, გულითადობის, გულღიაობის, სრულიად უცხო ადამიანებისადმი თანაღმობის გამო. სულაც არ არის ძნელი არჩევანის გაკეთება, თუ რა უფრო ზნეობრივია - როდესაც მწყურვალ ადამიანი, მით უმეტეს - უცხოტომელი ჭიქა წყალს მოგთხოვს და შენ კი ეუბნები - საკუთარი ჭიქა მოიტანე და წყალს მაშინ მოგაწვდიო, თუ ჭიშკართან წყურვილის მოსაკლავად მოსულ ადამიანებს ცივ ღვინოს რომ მიაწვდი.

ეს ჩვენი მორალია, საუკუნეების მანძილზე ჩამოყალიბებული ცხოვრების წესია. ასე უცხოვრიათ ჩვენს წინაპრებს, ასე ვცხოვრობთ ჩვენც და ეს არა იმიტომ, რომ ბრმად მივდევთ და ვემორჩილებით ადათ-წესებს, არამედ იმიტომ, რომ ღრმად გვაქვს გაცნობიერებული ამგვარი ცხოვრების წესის უპირატესობა სწორედ ზოგადსაკაცობრიო ზნეობრივი ფასეულობების და არა პრაგმატულობის თვალსაზრისით.

ევროკავშირის წევრობა სულაც არ ნიშნავს ჩვენი წინაპრების მიერ საუკუნეობით ნალოლიავები ტრადიციების უარყოფას. ცხადია, ჩვენც უნდა დავძლიოთ ჩვენი უარყოფითი თვისებები. ევროპისგან უნდა ვისწავლოთ კანონისადმი პატივისცემა, პრაგმატულობა, სიბეჯითე, ყაირათიანობა და ბევრი სხვა რამ. მაგრამ ეს ისე უნდა გავაკეთოთ, რომ ის არ დავკარგოთ, რაც სხვებისგან პოზიტიურად გამოგვარჩევს, რაც ჩვენი ღირსებაა.